

naar recht geëischt, want hem is het volkomen loon voor hem en de zijnen toegekend.

En het eenige wat nu overblijft is, dat er waarborg geboden worde, dat Christus zoo machtig op de zijnen inwerke, dat zij metterdaad krachtens den organischen levensband waarin ze met hem staan, zijner heiligheid en zijner zaligheid deelachtig worden. Zoo was het in omgekeerde zin bij Adam. Tusschen dit ons eerste Hoofd en ons bestond deze dwingende samenhang, dat Adam door staande te blijven ons allen zou hebben opgehouden, en dus ook door te vallen ons allen in zijn val meesleepte en ons allen zijner onheiligheid en rampzaligheid deelachtig maakte. En daarop nu komt ook de mystieke unie tusschen Christus, ons nieuwe Hoofd, en de zijnen te rusten. Een mystieke unie waardoor we één plante met hem worden, en krachtens deze saamhoorigheid zowel naar zijn beeld veranderd worden, als deel erlangen in zijn eeuwige gelukzaligheid. Hoe dit toegaat, is elders bij het geloof en de rechtvaardigmaking verklaard, en komt later nog ter sprake. Hier mogen we ons van de hoofdzaken niet laten afleiden, en die hoofdzaken is: 1°, dat God zijn Werkverbond niet had behoeven te geven, omdat we ook zonder dat als schepselen verplicht en gehouden waren Hem eeuwiglijk te dienen, lief te hebben en te gehoorzamen; 2°, dat Hij zijn Werkverbond gegeven heeft als goddelijke declaratie om ons te prikkelen en wel zoo gegeven, dat ons Hoofd over ons wel of wee zou beschikken, en wij krachtens onzen organischen samenhang met ons Hoofd in het wel of wee van ons Hoofd zouden deelen; 3°, dat ons eerste Hoofd Adam dit Verbond geschonden heeft, en daardoor ons in zijn onheiligheid en rampzaligheid had meesleept; 4°, dat daarop God de Heere ons een nieuw Hoofd in Christus schonk, welk Hoofd al onze schuld gedragen, al onze verdienste verdiend en al ons loon verworven heeft; 5°, dat wij, die met dit nieuwe Hoofd in organisch verband staan, alzoo door Hem bewerkt worden, dat we nu zijner heiligheid en gelukzaligheid deelachtig worden; en 6°, dat er voor ons derhalve noch van schuld noch van straf, en zoo ook evenmin van verdienste als van loon sprake kan zijn.

Vloet hieruit nu voort, dat er voor ons geen verplichting meer bestaat? Hoe kunt ge het vragen! Want immers die verplichting zou voor ons niet meer bestaan, zoo onze verplichting tegens God eerst door het Werkverbond ontstaan ware. Maar nu dit niet zoo is, nu onze gehoudenheid om God te dienen, lief te hebben en te gehoorzamen reeds vóór het Werkverbond, krachtens ons creatuurlijk bestaan tegenover den Schepper, bestond en eeuwiglijk blijft voortduren, nu volgt hieruit rechtstreeks, dat nooit of nimmer eenige macht in hemel of op aarde ons ontslaan kan van onze verplichting om God te leven. Slechts dit is het verschil, dat terwijl dit God leven, eeuwig, hoe vaak ook beproefd, ons ondoenlijk bleek, het ons nu in toenemende mate door onzen Middelaar mogelijk wordt gemaakt. Dat dit nog slechts ten deele het geval is, is boze naderking van ons zondig verleden, en eerst als we van deze zondige wereld geheel zullen afgescheiden zijn, zal dit „Gode leven“ ons volkomen mogelijk zijn. En nu is dit ons zeker tot schuld voor onze conscientie, maar niet meer als een verdoemde schuld van het Werkverbond; we worden er voor gestraft in onze conscientie, maar niet meer met de uitwendige aardse of eeuwige verdoemenis. En het zalige van Gods kind is, dat het zich nu aangespannen voelt aan de zegel van Christus, en ziet en tast hoe hij door Christus tot eeuwigen triomf wordt geleid. Zoo is dan de eeuwige verdoemenis weg, en de straf op aarde is kastijding geworden. En vraagt ge of er dan nu nog goede werken te doen zijn, dan moet ge antwoord: Krachtens het Werkverbond, om verdiensten te verwerven, en het loon van het Werkverbond te erlangen, niet één enkel meer.

Dat kan niet. Wat Christus volbracht kunt gij niet nogmaals volbrengen. Wat Christus verwierf is en blijft verworven. Het loon des eeuwigen levens is u verzekerd in Christus en kan u niet nogmaals verzekerd worden.

Alleen maar daarmee is de quaestie van andere goede werken en van ander loon niet uit. Doch hierover in een volgend artikel.

KUYPER.

„Indien het mijn broeder ergert.“

Daarom indien de spijl mij niet broeder ergert, zoo zal ik in eeuwigheid geen vleesch eten, opdat ik mijnen broeder niet ergere. 1 Cor. 8:13.

„Ergeren“ is een gevaarlijk woord, dat tot veel misverstand leidt.

In ons tegenwoordig spraakgebruik betekent het, zich boos maken, hinder van iets hebben, aanstoot aan iets nemen, iets niet kunnen dulden of uitstaan.

Doet nu de één Christen iets, dat de andere Christen vindt dat niet mag, dan zegt die laatste al spoedig, dat die eerste hem ergert; en met beroep op Paulus' zeggen, dat „zoo het zijn broeder ergert, hij in eeuwigheid geen vleesch zal eten“, eischt die geërgerde broeder dan even spoedig, dat die andere laten zal, wat hij acht dat hij niet doen mocht.

Dit nu wordt moeilijk. Er zijn nu eenmaal tal van Christenen, die een neiging naar het uitwendige hebben, en met „regel op regel en gebod op gebod“ het echte Christenleven zoeken in allerlei onthoudingen en nalatigen. Men mag dit niet en dat niet. Dat komt dan eerst in den Sabbat uit. Gaat van daar over op allerlei gebruik van spijzen en dranken. Zet zich voort in het rooken. En rust niet eer deze angstvalligheid

heel ons menschelek leven ingepaald en omsloten heeft.

Stent nu een ander Christen hierin niet met hen overeen, dan redeneeren deze broederen aldus: „Ook afgezien van de vraag of ik gelijk heb of ongelijk, staat dit vast, dat ge er mij mede ergert. En daar nu de apostel u den regel stelt, dat ge alles te laten hebt, waardoor ge ergernis aan uw broeder zoudt geven, zoo volgt hier, ook zonder verdere overweging uit, dat gij hebt te laten, al datgeen waarvan ik verklaar, dat ik er door geërgerd word.“

Dat nu kwam hierop neer, dat een Christenmens alle eigen oordeel verliezen zou; dat zijn Christenheideel geheel aan banden zou worden gelegd; en dat niet meer Gods Woord, maar de eenvoudige verklaring van elken broeder, wie ook, dat dit of dat hem ergert, voor alle overige Christenen ten regel zou worden voor hun doen en laten.

Op die manier zou de Christenheid onder allerlei inzettingen en bepalingen van menschen komen, en de betuiging, al ware het ook maar van een enkelen broeder, dat dit of dat hem ergert, zou een verbod voor alle Christenen inhouden, om zulks ooit te doen.

Komt morgen een vegetarier, die Christen is, verklaren, dat het vleescheten hem ergert, dan zal geen Christen meer vleesch mogen eten. Verklaart een andere broeder u, dat het rooken hem ergert, zoo zal geen Christen ooit meer rooken mogen. En zegt een doopschapsgezinde broeder, dat het hem ergert zoo een Christen een eed zwerft, of officier wordt, of een staatsambt aanneemt, zoo zal geen Christen meer zweren mogen, of het zwaard dragen, of in de magistratuur gaan.

Men ziet, hoe ver dit gaat. Een beginsel is onoverbiddelijk. En reeds aan zoo onmogelijke gevolgtrekking gevoelt men, dat de Schrift zulk een stelregel nooit kan bedoeld hebben. Dat zou immers niet anders zijn dan met 1 Cor. 8:13 heel het Schriftgezag opzij zetten, en het gezag van menschelek wilkeur er voor in steek brengen.

In de Schrift zelve heeft „ergernis“ en „ergernis“ dan ook een heel ander betekenis. In het Oude Testament komt het alleen voor in Zefanja 1:3, waar de Heere zegt: „Ik zal wegropen de ergernissen met de goddeloosheid“, en waar het Hebreeuwsche woord letterlijk beteekent: die dingen, die een geloovige struikelen doen of den zondigen.

En evenzo nu wordt in het Nieuwe Testament voor „ergernis“ en „ergernis“ zonde en uitsondering altoos een woord gebruikt, dat beteekent: een struikelblok op den weg, waar iemand over valt.

Vandaar dat „ergernis“ in de geheele Schrift beduidt: een persoon of daad of woord, waardoor een ander, en bepaaldelijk een geloovige, tot zonde wordt verleid, en wel bijzonderlijk in gevaar komt, om van zijn geloof af te vallen.

Nu kunnen zulke „ergernissen“ noodzakelijk zijn. Jezus zelf is gezet tot een „rotssteen der ergernis“, om de „geloovigen“ Joden te doen struikelen en van hun gewaand geloof door verharding te doen afvallen. En zulk een „rotssteen der ergernis“ is de Christus nog steeds voor een iegelijk, die door zijn eigen gerechtigheid ten leven wil gaan, en die juist door het Evangelie over zijn gewaand geloof struikel „Zie“, zegt de Heere, „ik leg in Sion een rotssteen der ergernis“.

Dit is dus de ergernis, waarover het valsche of ingebeelde geloof struikel, reden waarom het kruis van Christus „den Joden een ergernis“ heet, en al de discipelen aan Jezus geërgerd werden, d. i. over den Man van smarten struikelden, zoolang ze nog niet verstaan hadden, dat hij door lijden tot heerlijkheid moest ingaan.

Maar zoo nu ook kunnen er dingen zijn, waarover een goed geloovige struikel. Niet alsof hij er ooit door van zijn geloof kon vervallen. Daar bidt Jezus tegen, zoolangs hij tot Petrus zei: „Satan heeft zeer begeerd u te tzen als de tarwe, maar ik heb geboden, opdat uw geloof niet ophoude.“

Doch dit neemt niet weg, dat wij wel terdege oorzaak kunnen worden, dat een broeder door iets wat wij doen tot zonde verleid wordt, over ons doen of laten struikel, en tijdelijk aan zijn geloof schade lijdt.

En dit nu is het waartegen de Heere zoo ernstig waarschuwt, toen hij sprak: „Wee den genen die een van deze kleinen ergert“, d. w. z. voor hen een verleiding tot zonde, een oorzaak van struikeling, een bewaker van tijdelijk ongelooft wordt; „het ware hem beter dat hem een molensteen om den hals gebonden, en hij in de diepte der zee verdronken wierd.“ En zoo nu ook spreekt Paulus over het eten van offerdieren vleesch.

De vraag was destijds: „Mag ik eten van vleesch, dat van een heidensche offerdier komt?“ Ja, zei Paulus, dat mag ik wel, want alle schepsel Gods is goed, en de heidensche priester heeft dit vleesch niet kunnen ontreinen.

Maar anderen zeiden: „Neen, dat mag ik niet, want door dat vleesch te eten, heb ik gemeenschap met die heidensche offerande.“ Goed, zei nu de apostel, dan moogt gij zoolang ge zoo denkt, ook nooit van zulk vleesch eten. Uw eigen conscientie beaamt het.

Maar nu ontatend het gevaar, dat iemand, die eigenlijk dacht: „Ik mag er niet van eten“, en die het dus ook nog niet doen mocht, ziedende dat Paulus er van at, zijn eigen conscientie verkrachtte en meent.

En dit nu mocht niet. Wat voor Paulus geen zonde meer was, was nog wel terdege zonde voor hem. En nu zegt Paulus: „Als ik door mijn eten, u verleiden zou om over uw conscientie heen te gaan, u zou ergeren, en u brengen zou tot iets, dat voor u nog zonde zou zijn, dan zal ik van zulk offerdieren vleesch nooit meer eten, opdat mijn voorbeeld, hoewel ik het mag doen, voor u, die het nog niet moogt, geen oorzaak van zonde worde.“

Deze regel gaat dus ook nu nog door. Al meen ik op den Sabbat iets te mogen doen, dat mijn broeder nog niet mag doen, omdat zijn conscientie er nog tegen ingaat, zoo zal ik het nalaten, indien hem dit ergert, zoo, d. w. z. indien hem dit verleiden zou om het ook te gaan doen, hoewel zijn conscientie er nog tegen ingaat.

Alleen dan geeft men dus in Schriftuurlijken zin ergernis, zoo men door zijn voorbeeld, ook al is men in zijn conscientie ten volle verzekerd, zijn broeder verleiden zou, om iets te doen, wat voor hem nog zonde is.

Nooit kunnen dus de zwakkeren de sterkeren ergeren, maar altoos zijn het de sterkeren die de zwakkeren kunnen ergeren.

Die nog geërgerd wordt staat altoos nog op een lagere geloofstrap.

Paulus werd zelf niet geërgerd, maar hij kon

een oorzaak van ergernis voor anderen worden, juist doordien hij in het geloof hooger en vrijer en geestlijker stond.

Want voor twee Christenen, die nog op verschillende geloofstrap staan, geldt nooit dezelfde regel.

Wie nog lager staat, is in zijn conscientie gehouden, om alles na te laten, wat hem op dat lagere standpunt nog als zonde voorkomt; terwijl wie hooger staat, bij zoo iets in zijn conscientie niet meer wordt geoordeeld.

Maar nu gebeurt het, dat een lager staand geloovige dan maar tegen zijn conscientie in, het toch gaat doen, en hiermee verleid wordt door zulk een „sterkeren“ broeder.

En dit nu mag niet.

Dan toch wordt die „sterkere“ broeder hem een struikelblok. Dan wordt die „sterkere“ oorzaak dat hij valt. De „sterkere“ verleid door zijn voorbeeld den „zwakkeren“ broeder tot zonde.

En dan geldt altoos en door alle eeuwen de apostolische regel: Dan moeten de „sterkeren“ dit nalaten, om voor hun zwakkeren broeder geen ergernis, d. i. geen oorzaak van zonde te worden.

Van boos worden of aanstoot aan iets nemen is dus gansch geen sprake. Er is alleen sprake van een geval, waardoor hij die geërgerd wordt, door die ergernis in zonde zou vervallen.

KUYPER.

Amsterdam, 8 Nov. 1889.

De vraag, of het toch niet goed zou zijn, uw lidmaatschap van de „Nederlandsche Hervormde kerk“ officieel op te zeggen, komt vooral naar aanleiding van de processen over den hoofdelijken omslag telkens weer op het tapijt.

Het kan daarom zijn niet hebben, dat ook onzerzijds deze quaestie nogmaals met een kort woord worde toegelicht.

Het „Nederlandsche Hervormde kerkgenootschap“, gelijk dit in 1816 in het leven trad, en nu, met sinds 1852 gewijzigde firma, op grond van zijn statut bij de Overheid bekend staat, is geen ware kerk, noch ook een valsche kerk in den zin onzer belijdenis, maar eenvoudig geen kerk.

Geen kerk, maar een Genootschap; twee dingen die elkaar uitsluiten; en dat om de eenvoudige reden, dat in de kerk alle gezag uit den Christus spruit, en in een genootschap zijn oorsprong vindt bij de leden.

Dit Genootschap nu telt anderhalf miljoen leden, en is als zodanig het grootste genootschap, dat hier te lande bestaat.

Een echt „reuzengenootschap“.

Dit Genootschap bestaat dus volstrekt niet uit 1200 kerken, alsof deze 1200 kerken zich tot een genootschap vereenigd hadden.

Kerken kunnen geen genootschap vormen. Een genootschap kan alleen gevormd door personen; en dan kan daarna dit één groote genootschap ondergedield in plaatselijke afdelingen.

De Hoge Raad heeft er dan ook telkens nadruk op gelegd, dat (niet de kerken, maar) de leden of de personen, het statut van 1816/52 aanvaard hadden.

Met dit „Genootschap“ nu hebben allen die in dolantie gingen, finaal, onherroepelijk en eens voorgoed en voor altijd gebroken.

Ze zagen in, dat dit Genootschap als zodanig principieel den Christus als Koning over zijn kerk loochent; een vrucht van de beginselen der Fransche Revolutie is; en krachtens dit valsche beginsel nooit een stichting van Christus kan zijn, maar een stichting van Satan is, die lijnrecht tegen Christus' kerk ingaat en haar verwoesten wil.

Met heel hun hart en ziel, uit volle overtuiging hebben ze dus elken band met dit Genootschap of College verbroken, en elke daad, waardoor ze hun volledige breuk met dit Genootschap voor God en menschen kunnen doen uitkomen en belijden, zal hun lief en een cere wezen.

Bezaten ze dus tweelei: 1°, een bewijs van hun vroegere aanhoorigheid tot de kerk van Christus met zijn diensten en sacramenten; en 2°, een diploma van dit Genootschap, — dan zou niets hun liever zijn, dan morgen den dag dit diploma ten vure te doemen, en aan dit Genootschap te verzoeken, hen te schrappen als leden.

Maar nu is dit ongelukkigergis niet alzoo.

Hoe ook dit Genootschap met zijn onheiligen aankeve de kerk, die Christus in deze landen gesticht had, heeft weten te omstrengelen en te wurgen, toch leeft die kerk nog. Christus hield ze in stand. Vandaar dat er nog werkelijk Sacramenten bediend werden. Er werd ja waarlijk gedoopt. Gedoopt natuurlijk niet door het Genootschap. Want eilieve, hoe ter wereld zou een genootschap ooit een Sacrament kunnen bedienen?

Dat kan Christus alleen in zijn kerk door zijn Dienaren.

De zaak stond dus zoo, dat het Genootschap zich om de kerk geslingerd heeft, en het lidmaatschap van de kerk met het lidmaatschap van het Genootschap ineen heeft doen smelten.

Hier nu is het gevolg van, dat ge uw attestatie niet kunt opvragen, of ge snijdt tegelijk twee banden door. Vooreerst uw band aan het Genootschap en ten tweede uw band aan uw Doop.

En om die oorzaak nu oordeelen zij, dat er niets anders op zit, dan om de attestatie niet op te vragen, maar op andere wijs aan het Genootschap duidelijk te maken, dat we onze qualiteit van leden van het Genootschap met heldere bewustheid finaal vernietigd hebben.

Dat nu vele (lang niet alle) Christelijke Gereformeerden in 1834, en daarna, over deze zaak anders dachten, lag uitsluitend hierin, dat de strijd over het Collegiale stelsel toen nog verre was, en geen hunner nog kon inzien, wat schriklijk kwaad door het Collegiale stelsel over de kerk was gekomen.

Dientengevolge konden ze nog niet onderscheiden tusschen het lidmaatschap van

het Genootschap en dat der historische kerk van Christus in deze landen, waarmee ook zij niet wenschten te breken.

En zoo vreegen velen (lang niet allen) hun attestatie op, als in hun oog het eenige middel, om te verklaren, wat ook wij evenzoo verklaarden, dat ze in geen enkel opzicht meer iets met het Genootschap wilden uitstaande hebben.

Ons zeggen, dat bij onts'entenis van den Dienaar des Woords, het Ouderlingambt plaatsvervangend optreedt, blijkt hier en daar niet te zijn verstaan.

Ter voorkoming van verwarring zij het ons daarom vergund, onze bedoeling te dezen opzichte eenigszins te verduidelijken.

En dan dient allereerst vast te staan, wanneer het ambt van den Dienaar des Woords ontbreekt.

Ontbreekt dit zoodra er in een kerk met slechts één predikantsplaats, een vacature intreedt? Stellig niet. Immers de kerken staan onderling met elkander in organisch en institutioneel verband; en nu is dit juist een principieel verschil tusschen het ambt van den Dienaar des Woords en van den Ouderling, dat de Dienaar des Woords ook in een andere kerk kan optreden, dan waar hij beroepen is, maar een Ouderling nooit.

Denk dit verschil eens wel in.

Een Ouderling in de kerk van Leeuwarden is Ouderling in Leeuwardenkerk alleen. Nooit daarbuiten. En er is geen enkel geval denkbaar, waarin hij als Ouderling in de kerk van Amsterdam of elders zou kunnen fungeeren.

Dit komt daar vandaan, dat de beroeping van een Ouderling altoos benoeming en geen roeping is. Een Dienaar des Woords wordt van elders geroepen. Dit kan niet anders. Maar een Ouderling nooit. Die moet integendeel lid der plaatselijke kerk zijn. Anders kan hij in die plaatselijke kerk geen Ouderling worden.

Dientengevolge is de benoeming van een Ouderling dan ook een zaak die alleen deze plaatselijke kerk aangaat. De kerkraad vraagt daarom voor zulk een benoeming ook geen approbatie der Classe, en noch door de Classe noch door de Synode wordt een candidaat-Ouderling vooral geëxamineerd.

Maar met een Dienaar des Woords is dit geheel iets anders. Die komt in den regel niet uit de plaatselijke kerk, maar tot haar. Die mag door geen plaatselijke kerk anders dan onder approbatie der Classe beroepen worden. En aan diens wettig beroep, zal het gevolg hebben en voltooid worden, moet een examinatie door de gezamenlijke kerken voorafgaan.

Is nu zulk een Dienaar des Woords beroepen, dan heeft de kerk die hem riep daarom dan ook volstrekt geen uitsluitend recht op zijn dienst. Integendeel, zijn beroeping heeft altoos plaats onder beding, dat hij bij verlegenheid van andere kerken doordien hun Dienaar of ziek is of stierf of vertrok ook die andere kerken bijsta.

De dienst des Woords is dus niet evenals de dienst van den Ouderling, streng plaatselijk, maar breidt zich uit tot de gemeenschap der kerken. Stel b. v. er ware op een eiland een kring van twaalf kerken, waarvan slechts één enkele voorzien was van een Dienaar, dan zou deze Dienaar des Woords voor al deze twaalf kerken hebben op te treden.

Is dus een plaatselijke kerk vacant, wat den Dienaar des Woords aangaat, dan ontbreekt daarom in die kerk de Dienst des Woords nog niet geheel. Integendeel, zorgen dan de andere kerken, dat er een Dienaar des Woords van een naburige kerk worde aangewezen, om zooveel hem mogelijk is, in den dienst des Woords ook bij die vacante kerk te voorzien.

Voor zoover dit nu kan en plaats grijpt, komt er dus van een plaatsvervangend optreden van het Ouderlingambt nooit of nimmer sprake. En sprake van zulk een plaatsvervangend optreden kan er dan eerst zijn, als de genabuurde kerken, d. i. de Classis, in de volstrekte onmogelijkheid verkeerden, om de vacante kerk bij te springen.

De zaak staat dus zoo, dat de Ouderlingen in een vacante kerk al hun aandacht moeten benigen, om de Classis te bewegen, dat zij zoo volledig mogelijk door het zenden van een Dienaar des Woords van elders in den nood hunner kerk voorzien; en dat de Classis gehouden is, zooveel immer mogelijk zorg te dragen, dat de Ouderling in het ouderlingambt kunne blijven, en de dienst des Woords, en wat daarmee samenhangt, ook in vacante kerken door een Dienaar des Woords worde verricht.

Classes, die voor de vacante kerken niet zooveel dienst van het ambt des Woords verstrekken als in haar vermogen staat, zondigen tegen God en de gemeenschap; en de kerkraad van een vacante kerk, die zich aanmatigde, om buiten geval van volstrekte noodzaak te doen wat des Dienaars is, of ook de aangeboden hulp niet met beide handen aannam, zou schuldig staan aan verstoring van de ordinantie Gods.

Waaruit volgt, dat de plaatsvervangende dienst van het optienersambt dan eerst kan en mag intreden, als alle middelen zijn uitgeput, om hulpe van een Dienaar des Woords te erlangen. Anders nooit.

Maar hier komt nog een tweede bepaling bij.

Als dan metterdaad het geval zich voordoe, dat de kerkraad, die geen eigen Dienaar des Woords in zijn midden heeft, moet gaan doen wat des Dienaars is, dan is het nog nooit een enkele Ouderling, noch ook een president-Ouderling, die hierover te zeggen heeft, maar alleen de kerkraad in zijn geheel.

En dan kan het zeer goed zijn, dat de

kerkeraad één der Opaleners wel den meest geschikte acht om zijn vergadering te leiden, maar niet om te catechiseren; en ander wel geschikt om te catechiseren, maar niet om den dienst der gebeden te doen, enz. Zoodat het allicht voor zal komen, dat een goede kerkraad, bij onts'entenis zoo van een eigen Dienaar als van een Dienaar van buiten, het één en al dezen en het andere aan dien Ouderling opdraagt. Wat zeggen wij, dat de Ouderling nooit zeggen mag: „Ik ben Ouderling, en dus treed ik op!“, maar dat altoos de kerkraad heeft uit te maken, welk deel van de taak door dezen of dien Ouderling zal worden waargenomen.

En dan is er nog iets, waar niet genoeg de aandacht op kan gevestigd.

Als er geen Dienaar des Woords, 't zij uit de eigen kerk, 't zij uit de genabuurde kerk is, kan onmogelijk heel de dienst des Woords vervuld worden; maar kan slechts zooveel ervan worden waargenomen, als buiten het speciaal karakter van dit speciale ambt valt.

De onderscheiding hiervan is niet moeilijik.

Immers al datgene, waarvoor een Dienaar des Woords wel, maar een Ouderling niet is opgelegd, en waarvoor dus een Dienaar des Woords wel, maar een Ouderling niet door de kerken onderzocht en toegelaten is, kan nooit door een Ouderling bij plaatsvervangend vervuld worden.

Zelfs zal een Ouderling, die plaatsvervangend b. v. in den dienst der gebeden optreedt, goed doen met zich in den regel aan de formuliergebeden uit onze Liturgie te houden.

Plaatsvervangend geldt altoos alleen als een zaak van onvermijdelijke noodwendigheid en bepaalt zich daarom tot het strikt noodzakelijke. Ze kan nooit het geheele geslacht dekken.

En dat is ook niet goed.

Immers ook in zulk een gemis moet de vacante kerk den prikkel vinden, om vuriger en ernstiger met haar gebed tot haar God te gaan, en verstaan leeren, wat Hij haar in deze ontblooting te zeggen heeft.

Kerkeraden, die de hulp van Oefenaars inroepen, doen dan ook stellig verkeerd, zoo ze den schijn aannemen, als maakte zulk een Oefenaar den dienst des Woords overbodig.

Dat is zijn wonde toedekken, zijn breuke bepleisteren.

En wat God wil is waarheid.

Hebt ge geen dienst des Woords, dan moet dit ook gemerkt worden, en moet in den Oefenaar uitkomen, dat hij geen Dienaar des Woords is.

Ook al moeten we ons streng aan onzen regel houden, om, zoolang er geen plaats vrijkomt, geen ingezonden stukken op te nemen, die onze gewone rubrieken verdringen, maken we toch ditmaal een uitzondering voor Dr. Klomp van 's-Graveland, omdat hij persoonlijk in ons blad genoemd was; maar dan ook slechts voor zoover hij er in genoemd was.

Er was sprake gelijk men weet van een aandrang, om de predikanten van het genre-Klomp toch vooral keer op keer bij kerken in dolantie te beroepen, ten einde op de conscientie dezer broederen te werken.

Dit nu gaf hem dit woord in de pen:

Er behoort moed toe om tegen u, zulk een geharnast en gevoeld ridder, in het strijdperk te treden. Onverwachts ontvangt de minder behendige tegenstander een lansstoot, die hem uit den zadel licht en in het zand doet buitelen, onder de toegruching van het groote publiek.

Hoe weinig begerlijk die positie mij ook toeschijnt, uw schrijven in de *Herant* van Zondag 11. dringt mij om mij toch daartoe te verstellen.

Reeds vroeger gaf ik u privatum, — naar aanleiding van het geschrift tegen Dr. Dijkstra van Hilversum, — mijn leedwezen te kennen dat personen zoo door u in uw blad werden besproken. Thans herhaal ik dat leedwezen in het openbaar. Ik betreur het dat uw blad m. i. door dergelijke bespreking van personen wordt ontsierd, waardoor het mij wel eens aan een Politieblad herinnert. Waarlijk, ik geloof niet dat zulk geschrift bevorderlijk is aan het „rijpmaken“ van genoemde personen voor de dolantie. Op mij althans heeft het veelmeer een tegenovergestelde werking.

Wat het hinken op twee gedachten aangaat, ik meen daaraan niet te lijden. Nimmer was ik met den weg der dolantie verzoond, hoer ik ook biddend begeert dat de Heere de kerk verlosse van de Besturen. Steeds meer blijkt het mij echter dat de dolantie, in de praktijk, niets anders is dan een nieuwe scheiding, die de gemeenten verscheurt, neerwerpt wat met vele moeiten is opgebouwd en de kinderen Gods tegen elkander in het harnas jaagt. De dolantie eekant een deel uit de belijdende gemeente, maar verlost de gemeente niet.

Daarom kon ik den weg der dolantie niet bewandelen. De broeders die de conferentie te Hilversum geleid hebben, ik meen op Dec. '87, weten dit. Indien men dan ook, om bij uwe schiedachtige voorstelling te blijven, met een kerkerads-brancard kwam aandragen, dan denk ik daarop vooreerst nog niet plaats te nemen.

Dit schrijven nu brengt ons in bittere verlegenheid.

Als een opponent toch begint met tot u te zeggen: „Gij zijt zoo behendig, dat ge uw tegenstanders onverhoeds een lansstoot in de ribben drijft, waardoor ze met het zand kennis maken!“, dan durft ge haast geen mond openendoen. Want wat ge dan ook zegt leidt onveranderlijk tot de conclusie: „Zie, daar hebt ge het nu al! Heb ik het niet gezegd! Daar is de behendige man weer. Daar trilde de lansstoot, en ik lig in het zand!“

Toch wagen we ons, om met Dr. Van Toorenbergen te spreken, aan een „beetje verveel“.

En dan gelieve Dr. Klomp allereerst de feiten te herstellen. Het is niet zoo, dat de

Herant inzender uitdrukkelijk verwaart te worden, nu bladz. 10 de kerk de nog wijzen.

Van 1 king me over. H der die uit sym trekken.

Intus onze k pathie v waardeer. Ea althi om ond komen. Collegial

Ja, De Hij v Zichie practijk een ver verwarr opgebou kinderen niet.

Just Luther toers en zekere s, volde, sche Hie

Ook a cles deze We m ge zijt s. We de cenhe

We w ge verwe zoovele te verge We a dat juist andig te En ei reformati een deel kerk, m

Dit d Nu v dit hij dit van Meer Klomp zegt, bij terwege.

Ten o uit ons ar fuit, dat alcoholia Voor het land Zwitserla wijn groe elken di De wij oek geen geen be wijn drit in die drank.

Bij om Ons la is bij or de wijne een brui noeg ge misbruik, in Gronit Friesland wordt.

En di van den De al verarmen Ministerl Hoe i van dez worden i zal. En v een vols

Noorweg van N-A noods z Hieruit ter doet, onthoudt heid, ma nen. Ge zondert, lukkig v van jenes leurd, o ducten v stellen.

Al was komen is dingen d regel en g heid gau zedelijken wendigen niet een de hoog heid roe Evangelie

We w gedaan. Die b daille ble Daaron redeneeri Zoo a geen bie graan doe te bakke Dat m Hoe v Ontvin